

การ

เรียนรู้คุณค่าพระพุทธศาสนาจากประสบการณ์ตรง: บทเรียนจากการทัศนศึกษาสังเวชนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ ประเทศอินเดีย

พระมหาอภิชัย มหาบุญโญ ^{1*}

รับบทความ: 28 กรกฎาคม 2566 แก้ไขบทความ: 14 สิงหาคม 2566 ตอรับบทความ: 21 สิงหาคม 2566

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการเรียนรู้คุณค่าพระพุทธศาสนาจากประสบการณ์ตรง: บทเรียนจากการทัศนศึกษาสังเวชนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ ประเทศอินเดีย มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนบทเรียนจากการทัศนศึกษาพุทธสังเวชนียสถานแห่งที่ 3 สร้างแรงจูงใจให้เกิดการศึกษาวិถีการดำเนินชีวิต และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ เปิดโอกาสให้เกิดการศึกษาและถ่ายทอดประสบการณ์ความเชื่อในพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นบทเรียนที่น่าประทับใจ ประกอบด้วย 1) ความรู้คุณค่าของศาสนาพุทธ 2) ความยินดีในความเรียบง่ายและความพอเพียง 3) การทำสิ่งที่ดีต่อตนเองและคนอื่น ๆ 4) การแบ่งปันความเมตตา และ 5) ความสำคัญของศิลปะและสถาปัตยกรรม อย่างไรก็ตาม ประสบการณ์ที่ได้รับถือว่ามีความสำคัญตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องความเมตตา การมีสติ ความไม่เที่ยงแท้ การรู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงตามความเป็นจริงด้วยปัญญาตน เสริมสร้างประสบการณ์ใหม่ให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมและเจตคติแบบถาวรและยั่งยืน เป็นการบูรณาการความเข้าใจจากประสบการณ์ เกิดจากการเรียนรู้ไปสู่การปฏิบัติในชีวิตจริง ซึ่งได้มาจากการศึกษานอกสถานที่ ถือเป็นการพัฒนามุมมองในการดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมเชิงบวกต่อสังคม ดังนั้นการเดินทางทัศนศึกษา ณ สังเวชนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถนี้ จึงเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและจิตวิญญาณ ตลอดจนความมั่นคงในการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง และความท้าทายในชีวิต

คำสำคัญ: คุณค่าพุทธศาสนา สังเวชนียสถาน สารนาถ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

* อีเมล: ven.apichai@gmail.com

Learning the Values of Buddhism from Direct Experience: Lessons Learned from Field Trips the 3rd Buddhist Holy Place, Sarnath, India

Phramaha Apichai Mahapunyo ^{1*}

Abstract

An article entitled Learning Buddhist Values from Direct Experiences: Lessons from a Field Trip to the 3rd Buddhist Holy Place, Sarnath, India. This article has the purpose of reflecting on the lessons learned from the study trip to the 3rd Buddhist Holy Place to create motivation to study the way of life and architecture provide an opportunity for education and transfer of experience and belief in Buddhism. These impressive lessons consisted of 1) the knowledge of the values of Buddhism 2) the joy of simplicity and sufficiency 3) doing a good thing for myself and others 4) sharing kindness and 5) the importance of art and architecture. However, the experience is considered valuable according to the doctrine of Buddhism on kindness, mindfulness, and impermanence aware of changes as they are with their wisdom. enhance new experiences to learn new things leading to permanent and lasting changes in behavior and attitudes. It integrates understanding from experience learning to practice in real life from field trips. It is considered to develop a perspective on life and positively contribute to society. Therefore, this field trip to the third shrine of Sarnath strengthens the mind and spirit as well as stability in the face of change and challenges in life.

Keywords: Buddhist Value, The Buddhist Holy Place, Sarnath

¹ Ph.D. candidate, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wang Noi District, Phra Nakhon Sri Ayutthaya, Thailand

* Email: ven.apichai@gmail.com

บทนำ

การเรียนรู้คุณค่าพระพุทธศาสนาจากประสบการณ์ตรง: บทเรียนจากการทัศนศึกษา สังฆเวชนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ ประเทศอินเดีย เป็นการนำเสนอการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นประสบการณ์ของผู้ศึกษาเป็นสำคัญ ซึ่งการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์นั้นเป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเป็นผู้คิดและลงมือกระทำเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เพื่อสร้างความรู้ใหม่ โดยเริ่มจากการรับรู้ปัญหา คิดหาแนวทางแก้ไข ปรับเปลี่ยนตนเองตามกระบวนการเรียนรู้ให้สามารถปฏิบัติในสถานการณ์ใหม่ ๆ (Dewey, 1997: 159-160) นอกจากนี้แล้ว การศึกษาจากประสบการณ์ตรงจะเป็นแนวทางการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยการนำประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่มาสังเคราะห์และกระตุ้นให้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น ๆ ออกมาเพื่อเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจะนำไปสู่ผลลัพธ์คือการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและเจตคติใหม่

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการศึกษาและการพัฒนาตนเอง เป็นศาสนาแห่งการปฏิบัติและเรียนรู้ ตามนัยทางพระพุทธศาสนานี้การศึกษาถือว่าเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ มนุษย์ที่จะมีการศึกษานั้นจะต้องเรียนรู้จนกระทั่งเกิดความรอบรู้ และจะต้องสื่อความหมายถ่ายทอดแก่ผู้อื่นได้อย่างได้ผล สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ หากแต่ต้องอาศัยการฝึกฝนพัฒนาและจำเป็นต้องพัฒนาเพราะเป็นส่วนสำคัญของความพร้อมที่จะดำเนินชีวิตและปฏิบัติต่อสภาพแวดล้อมอย่างถูกต้อง (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), 2531) การพัฒนาการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมภายนอกจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างการเรียนรู้ และการไปทัศนศึกษามีส่วนสำคัญต่อการเรียนรู้ของมนุษย์ เพราะว่าเป็นวิธีสอนที่ช่วยให้ได้เรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ ผ่านการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยผู้เรียนจะได้รับความรู้จากประสบการณ์ตรง การลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจและจดจำสิ่งที่ได้พบเห็นในเวลาอันรวดเร็วและเป็นเวลานาน และการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้เป็นการใช้แหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด (ทิศนา ขัมมณี, 2545: 342) ฉะนั้นมนุษย์จึงต้องเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ชีวิตผ่านการทัศนศึกษาสถานที่จริง การศึกษาพระพุทธศาสนาโดยตรงจากสถานที่จริงคือ พุทธสังฆเวชนียสถานแห่งที่ 3 ในเมืองสารนาถ ประเทศอินเดีย เป็นการตกผลึกประสบการณ์เชิงพื้นที่โดยเฉพาะประสบการณ์เชิงคุณค่าที่เกิดจากการสัมผัส ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับคุณค่าทางพระพุทธศาสนา

บทความนี้มีเนื้อหาประกอบด้วย แนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงพุทธสังฆเวชนียสถานแห่งที่ 3 ธัมมจักกัปปวัตตนสูตรกับคุณค่าของพระพุทธศาสนา ซึ่งผู้นิพนธ์ได้ถอดบทเรียนทัศนศึกษาสังฆเวชนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ ประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นการเดินทางในช่วงหลังสถานการณ์โควิด-19 ได้คลี่คลายลงไป จาก การไปทัศนศึกษาสังฆเวชนียสถานแห่งที่ 3 การนำเสนอครั้งนี้ ผู้นิพนธ์นำเสนอเชิงทฤษฎีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง แนวคิดเกี่ยวกับทัศนศึกษา เนื้อหาที่เกี่ยวกับพุทธสังฆเวชนียสถานแห่งที่ 3 เนื้อหาที่เป็นหลักธรรมที่สะท้อนถึงคุณค่าทางพระพุทธศาสนา และสังเคราะห์นำเสนอตอนท้ายตามวัตถุประสงค์การศึกษาตามลำดับ

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

การศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างประสบการณ์เพื่อให้เกิดสิ่งที่ตั้งงาม การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบและเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศ และสังคมโลก การเรียนรู้ประสบการณ์ตรงเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งให้เกิดการซึมซับจากบริบทของพื้นที่ และสะท้อนกลับเพื่อเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ของตนเอง แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตามลำดับ ดังนี้

ความหมายของการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงนั้น เป็นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนรู้เป็นสำคัญ โดยนำเอาประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาต่อยอดการเรียนรู้ใหม่เพื่อสร้างความรู้ขึ้นใหม่ โดยนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Evan (1994: 112) กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้รับจากประสบการณ์การทำงาน จากการปฏิบัติและจากการศึกษาที่ไม่เป็นทางการ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ หนังสือ การบรรยาย การทดลอง การเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย

Kolb (2005: 49) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการสร้างความรู้ โดยการปรับเปลี่ยนประสบการณ์ที่ต่อเนื่องจากการสังเกต การสะท้อนความคิด สรุปความคิดรวบยอดนำไปสู่การปฏิบัติ

ทิตินา แคมมณี (2545: 131) ให้ความหมายว่า การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ หมายถึง การดำเนินการที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมายโดยให้ได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อน แล้วจึงให้ย้อนไปสังเกต ทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นและนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาคิดพิจารณา ไตร่ตรองร่วมกัน จนกระทั่งสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสมมติฐานต่าง ๆ ในเรื่องที่เรียนรู้ แล้วจึงนำความคิด หรือสมมติฐานเหล่านั้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ต่อไป

ราณี รัชพงษ์ (2547: 42) กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ คือกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะ และเจตคติด้วยการนำเอาประสบการณ์เดิมมาบูรณาการเพื่อสร้างความรู้ใหม่ ๆ ขึ้น

กิ่งแก้ว อาริรักษ์, ทิตินา แคมมณี, ละเอียด จุฑานันท์ และชาธิณี ตริวิรัญญู (2549: 70) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการลงมือด้วยการกระทำ โดยการดึงเอาประสบการณ์ แล้วกระตุ้นให้สะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นออกมาเพื่อพัฒนาความคิดใหม่ เจตคติและทักษะใหม่ เพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่

สรุปความได้ว่า การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง เป็นกระบวนการสร้างความรู้ ทักษะและเจตคติ โดยดึงเอาประสบการณ์เดิม แล้วกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น ๆ ออกมาเป็นความรู้ใหม่

แนวคิดเกี่ยวกับการทัศนศึกษาเพื่อสร้างการเรียนรู้

แนวคิดการจัดทัศนศึกษา (Field Trip) เพื่อสร้างการเรียนรู้ เป็นกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อแสวงหาประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ที่มีอยู่จริงตามสถานที่ต่าง ๆ นอกห้องเรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาสติปัญญาตลอดจนทักษะทางสังคม อันจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจเรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2560) ได้กล่าวถึงการศึกษาถึงเรื่องของสถานที่และการท่องเที่ยวว่ามีความสำคัญเพราะมุ่งให้ผลทางจิตใจและเป็นสังเวชนียสถานอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำว่า “สังเวช” ซึ่งมีนัยและความหมายถึงเครื่องกระตุ้นเตือนใจให้เกิดศรัทธาและปัญญา ทศณะดังกล่าวได้สะท้อนถึงการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาไปพร้อม ๆ กัน และจะส่งเสริมให้เกิดปัญญา 2 ประการ คือปัญญาอย่างที่ 1 คือความรู้ เข้าใจ มองเห็นคติธรรมดาของสังขาร ได้แก่ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ตามหลักพระไตรลักษณ์ ซึ่งจะทำให้เห็นความจริง แล้วโน้มน้ามาปฏิบัติในใจ ปัญญานี้จะโยงไปสู่ความสว่างชัดในธรรมดาของสังขาร พร้อมทั้งการที่จะเป็นอยู่และทำการทั้งหลายด้วยความไม่ประมาท และ ปัญญาอย่างที่ 2 คือ จากเหตุการณ์และสถานที่นั้น ๆ จะเป็นการเชื่อมโยงให้ได้ระลึกถึงคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และปฏิบัติตามคำสอนเหล่านั้นที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่แต่ละแห่ง ตลอดจนพระธรรมเทศนาต่าง ๆ ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ในโอกาสนั้น ๆ

เฟาลส์ (Pfouts, 2003) ได้เสนอความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า วิธีการที่ดีที่สุดในการที่จะเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและสังคมให้เกิดขึ้นในตัวเด็กก็คือการเรียนรู้ โดยใช้ประสบการณ์ตรง (Direct Learning Experience) ทั้งนี้ผู้เรียนก็มีโอกาสเรียนรู้ตามสภาพจริง ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะช่วยพัฒนาทักษะการคิด จนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียน และการจัดทัศนศึกษาก็มีส่วนในการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่พบเห็นให้แก่ผู้เรียนได้อีกด้วย

กล่าวโดยสรุป การทัศนศึกษาเพื่อการเรียนรู้ ถือเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความสำคัญมากอย่างหนึ่งในปัจจุบันที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องที่ศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งยังเป็นการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนอย่างสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

พุทธสังเวชนียสถาน แห่งที่ 3: ประสบการณ์และมิตินคุณค่า

สารนาถในสมัยพุทธกาล

เมืองสารนาถ เป็นพุทธสังเวชนียสถานแห่งที่ 3 ตั้งอยู่ห่างจากเมืองพาราณสี เมืองศูนย์กลางทางศาสนาของศาสนาฮินดู ไปทางเหนือราว 9 กิโลเมตร อยู่ในรัฐอุตตรประเทศ ประเทศอินเดียในปัจจุบัน หรือ แคว้นกาสิ ชมพูทวีป ในสมัยพุทธกาล สถานที่แห่งนี้ในสมัยพุทธกาล เรียกว่า ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ซึ่งแปลว่า ป่าเป็นที่ตกลงแห่งฤๅษี หรือป่าเป็นที่ประชุมแห่งฤๅษีอันเป็นที่ให้อภัยแก่เนื้อ หรือที่อยู่อาศัยของพวกกวาง

ปัจจุบันเรียกว่า “สารนาถ” มาจากคำว่า สรรค์ + นาถ แปลว่า เจ้าแห่งกวาง หรือที่พึ่งแห่งกวาง คือเป็นเขตอภัยทานแก่สัตว์ (พระมหาณัฐภูมิ สุทธิรังสี, 2550: 36)

หลังจากพระพุทธเจ้าทรงบรรลุนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ และเสวยวิมุตติสุขอยู่บริเวณพุทธคยาตลอด 7 สัปดาห์แล้ว พระองค์ได้ทรงพิจารณาหาบุคคลที่สมควรจะแสดงธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้โปรดก่อนเป็นบุคคลแรก ในครั้งแรกทรงระลึกถึง อาหารดาบส กาลามโคตร และอุทกดาบส รามบุตร ก่อน ซึ่งทั้งสองท่านเป็นพระอาจารย์ที่พระองค์ได้เข้าไปศึกษาในสำนักของท่านก่อนปลีกตัวออกมาแสวงหาโพธิญาณด้วยพระองค์เอง ก็ทรงทราบว่าทั้งสองท่านได้เสียชีวิตแล้ว จึงได้ทรงระลึกถึงปัญจวัคคีย์ทั้งห้า ผู้ที่เคยอุปฐากพระองค์ในระหว่างที่ทรงบำเพ็ญทุกรกิริยา และทรงทราบด้วยพระญาณว่า ปัญจวัคคีย์พำนักอยู่ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน แขวงเมืองพาราณสี พระองค์จึงตั้งใจเสด็จไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวันเพื่อแสดงธรรมโปรดปัญจวัคคีย์ เป็นครั้งแรก ครั้นถึงวันเพ็ญเดือนอาสาฬหะ ก็ได้เสด็จถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ณ เจาคณทิสาฎปแล้ว ได้ไปแสดงธัมมจักกัปปวัตตนสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ ที่ธรรมเมกขสฎป ทำให้ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมและขออุปสมบทเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา ทำให้พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ และเมื่อทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร ทำให้ปัญจวัคคีย์ทั้งหมดได้ขออุปสมบทแล้วบรรลुเป็นพระอรหันต์ทั้งหมด (พระมหาณัฐภูมิ สุทธิรังสี, 2550: 37) หลังจากนั้นพระองค์ก็ได้ทรงพักจำพรรษาแรก ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พร้อมกับเหล่าปัญจวัคคีย์ ซึ่งในระหว่างจำพรรษาแรก พระองค์ได้สาวกเพิ่มกว่า 54 องค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระยสะ และบริวารของท่าน 54 องค์ ซึ่งรวมถึงบิดา มารดา และภรรยาของพระยสะที่ได้มาฟังพระธรรมเทศนาของพระพุทธองค์และได้ยอมรับนับถือเป็นอุบาสกอุบาสิกาที่ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะคู่แรกในโลกด้วย ทำให้ในพรรษาแรกที่พระพุทธเจ้าทรงจำพรรษาที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน มีพระอรหันต์ในโลกรวม 60 องค์ เป็นสมณทูตชุดแรกที่พระพุทธองค์ได้ทรงส่งไปประกาศพระศาสนาตามที่ต่าง ๆ ทั่วชมพูทวีป ดังปรากฏความตอนนีใน ทีฆนิกาย มหาวรรค ว่า

...ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่าได้ไปด้วยกัน 2 รูป โดยทางเดียวกัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงแสดงธรรม งามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถพร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง...

ฉะนั้น สารนาถจึงได้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งศูนย์กลางพระพุทธศาสนาแห่งแรกตั้งแต่นั้นมา

สารนาถหลังพุทธกาล

หลังพุทธกาล ประมาณ 300 ปี พระเจ้าอโศกมหาราชได้เสด็จมาที่สารนาถ ในปี พ.ศ. 295 ครั้งนั้นพระองค์ได้พบว่ามีสังฆารามใหญ่โตที่สารนาถแล้ว พระองค์ได้บูรณะและก่อสร้างศาสนสถานเพิ่มเติมครั้งใหญ่เพื่อถวายเป็นอนุสรณ์สถานแก่พระพุทธเจ้า ซึ่งพุทธสถานเหล่านี้ ได้เจริญรุ่งเรืองถึงขีดสุดในยุคราชวงศ์คุปตะ

ตามบันทึกของพระถังซำจั๋ง (Chinese traveler Hiuen-Tsang) ซึ่งได้จาริกมายังสาร์นาถ ราว พ.ศ. 1280 ซึ่งได้บันทึกไว้ว่า ในสังฆารามใหญ่โต มีพระอยู่ประจำ 1,500 รูป มีพระสถูปหินอ่อนสูง 100 เมตร มีเสาศิลาจารึก รูปหัวสิงห์ และสิ่งอัศจรรย์มากมาย ฯลฯ (พระมหาณัฐภูมิ สุทธิรังสี, 2550: 38)

ต่อมากลุ่มพุทธสถานสาร์นาถ ได้ถูกทิ้งร้างไปเมื่อกษัตริย์โมกุลเข้ามาปกครองอินเดีย จนช่วงหลังที่ ท่านอนาคาริก ธรรมปาละ ชาวศรีลังกา ได้มาบูรณะฟื้นฟูสาร์นาถให้เป็นศูนย์รวมจิตใจชาวพุทธขึ้นใหม่อีกครั้ง โดยท่านได้ซื้อที่ดินเพื่อสร้างวัดมูลคันธกุฎีวิหารใหม่ หลังจากนั้นเป็นต้นมา ก็ได้รับการบูรณะจากรัฐบาลอินเดีย เรื่อยมา (พระมหาณัฐภูมิ สุทธิรังสี, 2550: 38) ดังนั้น สาร์นาถจึงกลายเป็นจุดหมายปลายทางในการแสวงบุญ ที่สำคัญแห่งหนึ่งของชาวพุทธทั่วโลกมาจนถึงปัจจุบัน

จุดแสวงบุญของสาร์นาถในปัจจุบัน

ปัจจุบันบริเวณสาร์นาถได้รับการขุดค้นบ้างเป็นบางส่วน บางส่วนก็ยังคงจมอยู่ใต้ดิน แต่พุทธสถานขนาดใหญ่ที่สำคัญ ๆ ก็ได้รับการขุดค้นขึ้นมาหมดแล้ว อย่างไรก็ตามบริเวณสาร์นาถมีการปรับภูมิทัศน์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวชาวพุทธ และผู้สนใจโดยทั่วไป ซึ่งยังคงสถานที่สำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา (พระมหาณัฐภูมิ สุทธิรังสี, 2550: 40) ประกอบด้วย

1. ธรรมเมกขสถูป เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์และส่งพระสาวกไปเผยแผ่พระศาสนา สถูปดังกล่าวมีความสูง 33 เมตร เส้นผ่าศูนย์กลาง 28 เมตร สร้างโดยพระเจ้าอโศกมหาราช

2. ธรรมราชิกสถูป เป็นสถานที่ที่พระเจ้าอโศกมหาราชทรงให้สร้างขึ้น เพื่ออนุสรณ์ถึงเมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรโปรดปัญจวัคคีย์ สถูปนี้ในอดีตมีความสูง 60 เมตร และมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 13 เมตร สร้างด้วยอิฐแดงเป็นรูปบาตรคว่ำ เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ โดยในปัจจุบันเหลือเพียงแค่ฐานเป็นวงกลม มีความสูง 1 เมตร

3. พระมูลคันธกุฎี เป็นพระคันธกุฎีหลังแรกที่พระพุทธเจ้าทรงประทับจำพรรษาแรก เดิมมีความสูง 63 เมตร ความกว้าง 18 เมตร โครงสร้างทำมาจากอิฐส่วนใหญ่

4. เสาศิลาพระเจ้าอโศก ในอดีตเสานี้เคยมีความสูงถึง 15.25 เมตร ซึ่งหักเป็น 6 ท่อน บนยอดเสามีรูปสิงห์ 4 หัวหันหลังชนกัน ปัจจุบันสิงห์ 4 หัว ที่เหลือรอดจากการถูกทำลาย รัฐบาลอินเดียได้เก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถาน โดยสิงห์ 4 หัวนี้ได้ถูกนำมาเป็นสัญลักษณ์ของประเทศอินเดีย

5. ยสเจติย เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดยสกุลบุตร ด้วยอนุปพุทฺธิกา 5 ซึ่งต่อมาได้บรรจุเป็นพระอรหันตสาวกองค์ที่ 6 ในโลก เจติยนี้มีขนาดเล็ก มีหลังคาคอนกรีตมุงบังไว้บนเสา 4 ต้น ปัจจุบันสูงประมาณ 1 เมตร เป็นทรง 4 เหลี่ยมทำด้วยอิฐแดง

6. เจาคันทีสถูป อยู่ห่างจากธรรมเมกขสถูปประมาณ 700 เมตร เป็นสถานที่ที่พระพุทธเจ้าทรงพบปัญจวัคคีย์ครั้งแรก ซึ่งพระเจ้าอโศกทรงให้สร้างไว้ มีความสูง 21 เมตร เป็นสถูปขนาดใหญ่ ภายหลังพระเจ้าอากบาร์มหาราชได้ดัดแปลงเป็นเจติย 8 เหลี่ยมศิลปะอิสลาม

ดังนั้น โบราณสถานดังกล่าวที่ถูกสร้างขึ้นรอบสารนาถ มีหมู่พุทธวิหารและซากสถูปมากมาย แสดงถึงความศรัทธาของคนในอดีตที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงเหตุการณ์ในพุทธประวัติ ถือเป็นสถานที่ผู้แสวงบุญยังนิยมมาเยี่ยมชม และใกล้กับสารถียสถานยังมี “พิพิธภัณฑ์สารถียสถาน” เป็นสถานที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุที่ขุดค้นได้ภายในบริเวณนั้น เช่น ยอดหัวสิงห์พระเจ้าอโศก พระพุทธรูปปางแสดงปฐมเทศนา ซึ่งมีความสวยงามมากที่สุดองค์หนึ่งของโลก

ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร: หลักธรรมและคุณค่าของพระพุทธศาสนา

ตามประวัติศาสตร์ของพระพุทธศาสนา “ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร” ถือว่าเป็นพระสูตรคือคำสอนแรกเริ่มของพระพุทธศาสนา และพุทธศาสนิกชนต่างให้ความสำคัญกับธัมมจักกัปปวัตตนสูตรในฐานะที่เป็น “พระปฐมเทศนา” เป็นเทศนาถ้อยคำแรกหลักการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าที่ได้แสดงแก่พระปัญจวัคคีย์ซึ่งเป็นผู้ติดตามในช่วงต้นของการออกบวชบำเพ็ญเพียร หลังการตรัสรู้พระพุทธเจ้าได้เดินทางเจาะจงมาเพื่อสั่งสอนเป็นกลุ่มแรก หลังการแสดงพระปฐมเทศนาแล้วพระผู้มีพระภาคดวงตาเห็นธรรม ปราศจากธุลีปราศจากมลทินได้เกิดขึ้นแก่พระโกณฑัญญะ ซึ่งเป็นหัวหน้าปัญจวัคคีย์ และได้รับการอุปสมบทเป็นพระสงฆ์สาวกองค์แรกในพระพุทธศาสนา และเป็นทีระบู้ของพุทธศาสนิกชนว่าเป็นวันที่พระรัตนตรัยครบบริบูรณ์ คือการบังเกิดขึ้นของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ครบบริบูรณ์

กล่าวโดยเนื้อหาสังเขปพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตรประกอบด้วยเนื้อหาแสดงถึงการปฏิเสธสิ่งที่ไม่ควรสองอย่าง และเสนอแนวทางดำเนินชีวิตโดยสายกลางอันเป็นแนวทางใหม่ให้มนุษย์ ประกอบด้วยหลักธรรมสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ อริยสัจ 4 และอริยมรรค มีองค์ 8 ซึ่งทั้ง 2 ส่วนเป็นการนำทางความคิดจากทำความเข้าใจให้ถูกทางสายกลางก่อน ทั้งนี้เพื่อดำเนินตามขั้นตอนการปฏิบัติรู้เพื่อละทุกข์ทั้งปวง เพื่อความดับทุกข์ อันได้แก่ พระนิพพานซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา โดยสาระแล้วพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร เป็นพระสูตรแรกที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงขึ้นในโลก และได้ทรงแสดงเป็นครั้งแรกในวันอาสาฬหบูชา ซึ่งในพระธัมมจักกัปปวัตตนสูตร กล่าวโดยสรุปมีเนื้อหา 3 ตอน ดังนี้

1. สิ่งที่ยับยั้งไม่ควรรสพ 2 อย่าง

ส่วนแรกที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง คือ กามสุขัลลิกานุโยค และอัตตakilมณานุโยค กล่าวคือทรงแสดงสิ่งที่ไม่ควรรสพสองอย่าง อันได้แก่ การปฏิบัติตนย่อหย่อนสบายกายเกินไป (กามสุขัลลิกานุโยค) และการปฏิบัติตนจนทรมาณกายเกินไป (อัตตakilมณานุโยค) คือทรงแสดงการปฏิเสธลักษณะของลัทธิทั้งปวงที่มีในสมัยนั้นดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ที่สุดสองอย่างนี้อันบรรพชิตไม่ควรเสพ คือการประกอบตนให้พัวพันด้วยกามสุขในกามทั้งหลาย เป็นธรรมอันเลว เป็นของชาวบ้าน เป็นของปุถุชน ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ 1 การประกอบความเหน็ดเหนื่อยแก่ตน เป็นความลำบาก ไม่ใช่ของพระอริยะ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ 1” ฯ

การที่พระพุทธองค์ตรัสปฏิเสธแนวทางสองอย่างดังกล่าวมาในขณะที่เริ่มปฐมเทศนา เพื่อแสดงให้เห็นว่า พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาที่สอนให้พ้นจากทุกข์ด้วยการแก้ปัญหานอกกายคือ หนีความทุกข์ด้วยการมัวแต่ แสวงหาความสุข หรือหาทางพ้นทุกข์ด้วยการกระทำตนให้ลำบาก จากนั้นก็ทรงแสดงข้อปฏิบัติทางสายกลาง คือมัชฌิมาปฏิปทาที่มีความแตกต่างจากแนวคิดพ้นทุกข์เดิม ๆ ซึ่งเป็นการประกาศแนวทางพ้นทุกข์วิธีใหม่ แก่โลก

2. มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง)

มัชฌิมาปฏิปทา หรือ ข้อปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง คือ การปฏิบัติที่ไม่สุดตึงไปด้านใดด้านหนึ่ง อัน ได้แก่ การดำเนินตามมรรคมืองค์ 8 ซึ่งควรพิจารณาพระดำรัส ดังนี้

“ปฏิปทาสายกลาง ไม่เข้าไปใกล้ที่สุดสองอย่างนั้น นั่นตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อ นิพพานฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ปฏิปทาสายกลางที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำดวงตา ให้เกิดทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน นั้น เป็นไฉน? ปฏิปทาสายกลางนั้น ได้แก่ อริยมรรค มืองค์ 8 นี้แหละ คือปัญญาอันเห็นชอบ 1 ความ ดำริชอบ 1 เจริญชอบ 1 การงานชอบ 1 เลี้ยงชีวิตชอบ 1 พยายามชอบ 1 ระลึกชอบ 1 ตั้งจิตชอบ 1 ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่แหละคือปฏิปทาสายกลางนั้น ที่ตถาคตได้ตรัสรู้แล้วด้วยปัญญาอันยิ่ง ทำ ดวงตาให้เกิด ทำญาณให้เกิด ย่อมเป็นไปเพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อ นิพพาน” ฯ

3. อริยสัจ 4

จากนั้นพระพุทธองค์ทรงแสดงอริยสัจ 4 ก็คือหลักความจริงตามกฎธรรมชาติแห่งปัจจุการ ที่ทรง ประยुคต์นำมาสั่งสอนในรูปลักษณะที่จะสื่อสารสู่ปฏิบัติการเพื่อการใช้ประโยชน์ของประชาชนในโลกแห่งสมมติ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, 2564: 243) และทรงแสดงกิจต่ออริยสัจ 4 กล่าวคือ 1) ทุกขสัจจ์ ควรกำหนดรู้ 2) สมุทัยสัจจ์ ควรละ 3) นิโรธสัจจ์ ควรทำให้แจ้ง และ 4) มัคคสัจจ์ ควรลงมือปฏิบัติ โดยข้อแรกคือ ทุกขสัจจ์ ทรงกล่าวถึงสิ่งเป็นความทุกข์ทั้งปวงในโลกไว้ดังนี้

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขอริยสัจ คือ ความเกิด ก็เป็นทุกข์ ความแก่ ก็เป็นทุกข์ ความ เจ็บไข้ ก็เป็นทุกข์ ความตาย ก็เป็นทุกข์ การเจอสิ่งที่ไม่เป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ความพลัดพราก จาก สิ่งเป็นที่รัก ก็เป็นทุกข์ ปราณาสังได้ไม่ได้สิ่งนั้น ก็เป็นทุกข์ โดยย่นย่อ อุปาทานขันธ 5 เป็นทุกข์”

จากนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่าการ ยึดถือ ในสิ่งทั้งปวงนั่นเองเป็น "สาเหตุแห่งความทุกข์" คือ

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขสมุทัยอริยสัจ คือ "ตัณหา" อันทำให้เกิดอีก ประกอบด้วย ความกำหนัดด้วยอำนาจความเพลิน มีปกติเพิลิตเพลินในอารมณ์นั้น ๆ คือ กามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา” ฯ

จากนั้น พระพุทธองค์ตรัสว่าทุกข์สามารถดับไปได้ โดยการดับที่ตัวสาเหตุแห่งทุกข์ คือ ไม่ยึดถือว่ามี ความทุกข์ หรือเราเป็นทุกข์ กล่าวคือสละถอนเสียซึ่งการถือว่ามีตัวตน อันเป็นที่ตั้งของความทุกข์ (เมื่อไม่มีการ ยึดมั่นถือมั่นในใจว่าตนนั้นมี "ตัวตน" ที่เป็นที่ตั้งของความทุกข์ ทุกข์ย่อมไม่มีที่ยึด จึงไม่มีความทุกข์) ดังนี้

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธอริยสัจ คือ ตัณหานั่นแลดับ โดยไม่เหลือด้วยมรรคคือ "หมดราคะ" "สละ" "สละคืน" "ปล่อยไป" "ไม่พัวพัน" ฯ

เมื่อพระพุทธองค์ตรัสถึงผลของการปฏิบัติกิจในศาสนาแล้ว จึงได้ตรัสแสดงมรรค คือวิธีปฏิบัติตามทาง สายกลางตามลำดับ 8 ขั้น เพื่อหลุดพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง คือ

"ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลเป็นทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจ คือ อริยมรรคมีองค์ 8 นี้ แหละ คือ ปัญญาอันเห็นชอบ 1 ความดำริชอบ 1 เจรจาชอบ 1 การงานชอบ 1 เลี้ยงชีวิตชอบ 1 พยายามชอบ 1 ระลึกชอบ 1 ตั้งจิตชอบ 1" ฯ

กล่าวโดยสรุป อริยสัจ 4 แสดงความจริงในรูปแบบที่ประยุกต์คำสอนมาสู่การปฏิบัติต่อปัญญามนุษย์ ในการที่จะสืบสวนค้นคว้าและลงมือทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติโดยทรงแสดงให้เห็นปัญหา (ทุกข์) สาเหตุของ ปัญหา (สมุทัย) จุดมุ่งหมายในการแก้ปัญหาคือ (นิโรธ) แล้วทรงแสดงวิธีปฏิบัติ (มรรค) ให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ กำหนดไว้

ภาพ 1 ประสบการณ์การทัศนศึกษาสังฆนียสถานแห่งที่ 3
ที่มา: บันทึกโดยผู้นิพนธ์บทความ

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบบทเรียนก่อนและหลังการไปทัศนศึกษา

บทเรียนที่ได้รับ	ก่อนการไปทัศนศึกษา	หลังการไปทัศนศึกษา
ความรู้ทางทฤษฎี	- ก่อนการไปทัศนศึกษา ได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมและศาสนาของอินเดียในหนังสือประวัติศาสตร์ แต่ยังขาดความรู้และประสบการณ์จริงในการเข้าสัมผัสกับสถานที่ - ในบางครั้งมีการทัศนศึกษาในรูปแบบของวิดีโอหรือสื่อเสียงเกี่ยวกับอินเดียแทนการเดินทางไปที่สถานที่จริง	- หลังทัศนศึกษา ได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรมและศาสนาของอินเดีย มีความรู้และประสบการณ์จริงในการสัมผัสกับสถานที่จริง - มีความคิดเชิงวิชาการ มุมมองทางวิชาการด้วย อาจเป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับประเด็นสังคม การเมือง หรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่ไม่เคยเกี่ยวข้องมาก่อน - มีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น ในประเด็นที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ความแตกต่างในระบบสังคมวรรณะ ฐานะสังคม และภูมิประเทศ
การเรียนรู้ทางปฏิบัติ	โอกาสแห่งการเรียนรู้หรือการปฏิบัติจริงที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและชุมชนในอินเดียมีน้อย	- เรียนรู้จากประสบการณ์จริงในการเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ และมีโอกาสเรียนรู้จากคนในชุมชนอินเดียที่แตกต่างจากที่สอนในหนังสือ - เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างจากประเทศของตนเอง - พัฒนาทักษะที่จำเป็น เช่น การสื่อสาร วัฒนธรรม มีการปรับตัวและความอดทน ในเมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เคยสัมผัส ให้เข้ากับคนที่มีวิถีชีวิตและค่านิยมที่แตกต่าง - ได้สร้างปฏิสัมพันธ์ แบ่งปันประสบการณ์และความรู้กับผู้อื่น ยังสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นอยากเดินทางไปสังเวชนียสถานอีกด้วย

บทเรียนที่ได้รับ	ก่อนการไปทัศนศึกษา	หลังการไปทัศนศึกษา
		- การไปทัศนศึกษา สามารถพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ รู้จักแก้ไขปัญหา ได้ มุมมองหรือแนวคิดใหม่ ๆ ในการเรียนรู้

สรุปได้ตามตารางที่ 1 สะท้อนถึงประสบการณ์การทัศนศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนที่สำคัญคือ ประสบการณ์ที่เป็นความรู้ทางทฤษฎี และการเรียนรู้ปฏิบัติก่อนและหลังการเดินทางไปทัศนศึกษา

ถอดบทเรียนทัศนศึกษา

บทเรียนที่ได้รับจากการทัศนศึกษาที่สังฆนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ ในประเทศอินเดีย โดยสามารถถอดรายละเอียดบทเรียน ดังนี้

การเรียนรู้คุณค่าของพุทธศาสนา การทัศนศึกษาที่สังฆนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ ได้เสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในศาสนาพุทธอย่างลึกซึ้ง ความเป็นสัญลักษณ์และความหมายของพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในชีวิตของคนในพื้นที่นี้ และทำให้ผู้ที่มาทัศนศึกษาได้เรียนรู้เรื่องราวและปรัชญาในศาสนาพุทธอย่างดี

ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและมีความพอเพียง การอยู่อาศัยในสภาวะที่ขาดแคลนและความลำบากในช่วงโควิด-19 ได้ส่งเสริมให้คนเข้าใจถึงความเรียบง่ายและความพอเพียง ความอดทนและการปล่อยวางด้านจิตใจ

การทำความดีต่อตนเองและคนอื่น ๆ ผู้คนในสังฆนียสถานนี้ได้ให้ความสำคัญกับการทำความดีต่อตนเองและคนในสังคม เพื่อให้คนมีความสุขมากขึ้นในสภาพความเป็นอยู่เช่นนั้น

การแบ่งปันความเมตตา สังฆนียสถานแห่งนี้มีการเรียนรู้เกี่ยวกับความเมตตา กรุณา และการแบ่งปันสิ่งของแก่ผู้คนในสังคมอย่างใกล้ชิดและมีการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกันระหว่างผู้คนในชุมชน

ความสำคัญของศิลปะและสถาปัตยกรรม สังฆนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ สร้างขึ้นด้วยการออกแบบศิลปะและสถาปัตยกรรมที่สะท้อนความเชื่อและปรัชญาของศาสนาพุทธ ทำให้ได้ประสบการณ์ในการเรียนรู้ที่เป็นที่น่าประทับใจและสร้างความตื่นตัวในการเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรมของพื้นที่

บทเรียนที่ได้รับจากการทัศนศึกษาที่สังฆนียสถานแห่งที่ 3 สารนาถ คือความรู้ ประสบการณ์ คุณค่าในศาสนาพุทธ ความเรียบง่าย การทำความดีต่อตนเองและคนอื่น ๆ เมตตา กรุณา การแบ่งปันวัตถุสิ่งของแก่ผู้ที่ต้องการ ตลอดจนความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม

องค์ความรู้การศึกษา

เมื่อไปทัศนศึกษาที่สาธารณูปโภคในประเทศอินเดีย มีหลายบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากประสบการณ์ ดังนี้

1. ความหลากหลายทางประเทศและวัฒนธรรม การไปทัศนศึกษาที่สาธารณูปโภคในประเทศอินเดีย ได้เห็นความหลากหลายทางประเทศ วัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ ภูมิอากาศที่แตกต่างกันและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่บทเรียนนี้ ทำให้รู้จักและเคารพความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่มีในโลกอย่างมากขึ้น

2. การเรียนรู้ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอินเดีย สาธารณูปโภคเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและมีสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจ การไปทัศนศึกษาช่วยเสริมสร้างความรู้ในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของอินเดียมากขึ้น

3. ความเข้าใจในศาสนาและศิลปวัฒนธรรม ศาสนาต่าง ๆ ในอินเดีย มีบทบาทสำคัญในการกำหนดวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในประเทศนี้ การไปทัศนศึกษาที่สาธารณูปโภคทำให้มีโอกาสเรียนรู้เกี่ยวกับศาสนาที่หลากหลาย และศิลปะที่สร้างสรรค์อย่างงดงามและเป็นเอกลักษณ์

4. การพัฒนาทักษะส่วนตัว การไปทัศนศึกษาต่างประเทศเป็นโอกาสที่ให้พัฒนาทักษะส่วนตัวที่มีประโยชน์ อาทิ การสื่อสารภาษาต่างประเทศ ความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคมที่แตกต่างกัน ความยืดหยุ่นในการตัดสินใจ และความเปิดโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

5. การเปิดโอกาสใหม่และท้าทายตนเอง การไปทัศนศึกษาในต่างประเทศเปิดโอกาสให้ได้พบกับสิ่งใหม่ ๆ และท้าทายตนเองในสถานการณ์ที่ไม่คุ้นเคย ช่วยพัฒนาทักษะความคิดสร้างสรรค์ ได้มุมมองใหม่ ๆ

กล่าวโดยสรุป การไปทัศนศึกษาที่สาธารณูปโภค ประเทศอินเดีย เป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่า ส่งผลให้เข้าใจชีวิตและโลก มีวิธีการมองโลกที่ดี ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ หรือความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ สามารถพัฒนาทักษะและสร้างคุณลักษณะเฉพาะตนได้ เช่น ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา ความมีระเบียบวินัย มนุษย์สัมพันธ์ การรู้จักสังเกต และการแก้ปัญหา ทั้งหมดเป็นประสบการณ์ที่สามารถสะท้อนกลับมาให้ตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ แนวคิดการเผยแผ่พุทธกิจของพระพุทธเจ้า ซึ่งทั้งหมดสามารถนำมาปรับใช้ได้ทั้งการทำพันธกิจของตนเองในฐานะพุทธศาสนิกชนและการเป็นสมาชิกของประเทศที่จะต้องอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข และสร้างสังคมให้เกิดความสงบสุข

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากประสบการณ์อันยอดเยี่ยมที่ได้จากทัศนศึกษาพุทธสถานแห่งที่ 3 ในเมืองสาธนา ประเทศอินเดีย หลังสถานการณ์โควิด-19 เปี่ยมไปด้วยคุณค่าแห่งพระพุทธศาสนา สามารถสรุปได้ดังนี้

1. อัมมจักกัปปวัตตนสถาน เป็นสังเวชนียสถานแห่งที่ 3 มีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เพราะว่าเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา โปรดปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ปัจจุบันเรียกว่า

สารนาถ ซึ่งเป็นที่ผู้แสวงบุญนิยมมาเยี่ยมชม ทำให้เกิดสังเวทธรรม คือความสลดใจกระตุ้นเตือนจิตใจ ให้คิดกระทำแต่สิ่งดีงาม ไม่ประมาทในการดำรงชีวิต เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดี

2. จุดแสวงบุญของสารนาถในปัจจุบัน มีโบราณสถานที่ถูกสร้างขึ้นรอบสารนาถ มีจำนวน 6 แห่ง ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาอย่างแรงกล้าของคนในอดีตที่สร้างเป็นอนุสรณ์ขึ้นเพื่อนึกถึงพระพุทธเจ้าที่เสด็จมาประกาศธรรมเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ ยังเป็นสถานที่ที่พระพุทธองค์ทรงเริ่มต้นส่งพระสาวกกลุ่มแรกไปเผยแผ่พระศาสนา เมื่อได้มาเห็นสถานที่เหล่านี้แล้ว ทำให้เข้าใจกฎแห่งไตรลักษณ์ และปัจจัยการที่ว่สิ่งทั้งหลายไม่เที่ยง คงอยู่ไม่ได้ จะต้องสลายตัวเปลี่ยนแปลงไปเป็นไปตามเหตุปัจจัย มนุษย์จึงต้องดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ โดยมีสติ ตื่นตัว ทนต่อความเปลี่ยนแปลงที่เป็นสัญญาณแห่งความเสื่อม ความเจริญ ด้วยการใช้ปัญญาอยู่เสมอที่จะแก้ปัญหาและปฏิบัติจัดการด้วยความรู้ทั่วถึงเหตุปัจจัย

3. ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร มีคุณค่าในพระพุทธศาสนา เนื้อหาในพระสูตรนี้ กล่าวโดยสรุป มีคำสอนที่เป็นกลางในทางปฏิบัติ ที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา ได้แก่ มรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นข้อปฏิบัติกลาง ๆ ไม่ตึงเกินไป ไม่หย่อนเกินไป พอดีที่จะนำไปสู่จุดหมายแห่งความมีชีวิตที่ดีงาม และหากมนุษย์นำมาประยุกต์ใช้ก็เกิดประโยชน์อย่างมาก กล่าวคือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์จะหมดไปได้ มนุษย์ต้องพัฒนาปัญญาซึ่งมีฐานอยู่ที่ความเข้าใจหรือเท่าทันความจริงของสิ่งทั้งหลายที่ตนเกี่ยวข้องอันโยงกับกฎธรรมชาติ แล้วปัญญาก็จะชี้แนวทางพร้อมทั้งปรับเปลี่ยนแก้ไขให้กระบวนการปัจจัยการดำเนินไปในวิถีของความปลอดปัญหา มีความสุขและอิสรภาพได้

4. หลักอริยสัจ 4 เป็นคำสอนที่มีคุณค่าในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ดังนี้ มนุษย์เมื่อมีความทุกข์เกิดจะปฏิบัติต่อทุกข้ออย่างไร เช่น หากนักเรียนสอบตก ก็จะเกิดความทุกข์ใจขึ้น (ทุกข์) ต้องกำหนดรู้ทุกข์ด้วยปัญญาของตน จากนั้นให้พิจารณาหาสาเหตุที่ทำให้สอบตก ว่าเกิดมาจากอะไร เมื่อทราบสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ คือไม่ตั้งใจเรียน ไม่อ่านหนังสือ ฯลฯ (สมุทัย) ก็ต้องทำการดับปัญหาหรือทุกข์ ตั้งเป้าหมายว่าครั้งหน้าต้องสอบผ่าน (นิโรธ) จากนั้นก็หาทางหรือวิธีที่ถูกต้องเหมาะสม คือ ตั้งใจเรียน อ่าน ท่องหนังสือ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสอบผ่านในครั้งต่อไป (มรรค)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ 1) สถาบันทางพระพุทธศาสนา สถานปฏิบัติธรรม สมาคม องค์กรต่าง ๆ ควรจัดให้มีการอบรม เพื่อส่งเสริมให้ชาวพุทธได้ดำเนินชีวิตตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาให้ได้ และ 2) สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่ง ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับมัชฌิมาปฏิปทาเป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป จากการศึกษาพระพุทธศาสนาเชิงวิชาการ เป็นการศึกษาเชิงเอกสารอาจจะเป็นประโยชน์ในฐานะ ข้อมูลที่เป็นความรู้พื้นฐานสำหรับผู้สนใจจะศึกษา ผู้วิจัยมองว่ายังมีประเด็นที่น่าสนใจควรมีการทำวิจัยต่อไปอีกคือ 1) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์การพัฒนาสังคมด้วยการนำหลักมัชฌิมาปฏิปทาใน พระพุทธศาสนาเถรวาทมาใช้เพื่อเกิดประโยชน์จริงในการดำเนินชีวิต

และ 2) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หัตถ์มาปฏิบัติในพระไตรปิฎกกับทางสายกลางในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

บรรณานุกรม

- กิ่งแก้ว อาริรักษ์, ทิศนา แหมมณี, ละเอียต จุฑานันท์ และชาริณี ตริวรัญญ. (2549). *การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย: องค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน*. เกรตเอ็ดดูเคชั่น.
- ทิศนา แหมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต). (2531). *หลักการศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ*. มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- พระมหาณัฐภูมิ สุทธิรังสี. (2550). *ชุมชนแห่งปัญญาในดินแดนพุทธภูมิ* (พิมพ์ครั้งที่ 3). พาราณสี ยูพี อินเดีย.
- ราณี รัชพงษ์. (2547). การเรียนรู้จากประสบการณ์. *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 19(32), 20-28.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2560). *จาริกบุญ จาริกธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 50). ผลิตซ้ำ. (2564). *พุทธธรรม ฉบับเดิม* (พิมพ์ครั้งที่ 42). มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Dewey, J. (1997). *Experience and education*. Touchstone.
- Evan, N. (1994). *Experiential learning for all*. Cassell.
- Kolb, D. A. (2005). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Pfouts, D. K. (2003). The benefits of outdoor learning centers for young gifted learners. *Gifted Child Today*, 26(1), 56-63.